

IZBORI U ELEKTRONSKIM MEDIJIMA – IZVODI IZ ZAKONA I PRAVILNIKA

Propisi koji regulišu ponašanje elektronskih medija u Srbiji ne nalaze se na jednom mestu, niti se može reći da su svi oni međusobno usklađeni. Ova primedba posebno se odnosi na nedorečenost „shodne“ (analogne) primene Zakona o izboru narodnih poslanika na izbor predsednika Republike Srbije. Takođe, i u pisanju i ukidanju zakona koji regulišu oblast elektronskih medija nastavljena je davno započeta praksa da se novijim zakonima iz jedne oblasti (konkretno: oglašavanja) ukidaju odredbe zakona koji se odnose na drugu oblast (konkretno. elektronske medije). Pravna zbrka i nedorečenost nije celina problema. Neki važeći propisi, kao što je Pravilnik Regulatornog tela za elektronske medije (REM) o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje nikada nisu primenjeni u praksi. I pored najave da će ovaj Pravilnik biti primenjen u toku predizborne kampanje 2016. godine, Regulatorno telo za elektronske medije javnosti na uvid nikada nije pružilo ni podatke koje o toku i izgledu kampanje prikupilo ni obaveštenje o merama koje je preduzelo. Predsedavajući Saveta je pred Odborom za kulturu i informisanje ovakvo ponašanje REM-a obrazložio je stavom da REM nema zakonsku obavezu da pravi poseban izveštaj o nadzoru nad ponašanjem emitera tokom izborne kampanje. O ovom stavu predsedavajućeg Saveta REM izveštavali su gotovo svi mediji (opširnije npr. <http://www.slobodnaevropa.org/a/mediji-izvestaj-izborna-kampanja/28235672.html>).

Izvodi iz različitih propisa (ima ih ukupno sedam) navedeni su po redu jasnoće i relevantnosti. Prvo su navedeni izvodi iz REM-ovog Pravilnika o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje, a potom izvodi iz Zakona na koje se Pravilnik poziva.

Ovi izvodi trebalo bi da čitaocu obezbede jasnu sliku o važećim pravilima ponašanja elektronskih medija u predizbornoj kampanji.

I PRAVILNIK O OBAVEZAMA PRUŽALACA MEDIJSKIH USLUGA TOKOM PREDIZBORNE KAMPANJE

Dozvoljenost emitovanja predizbornog programa

Član 3.

Ako su izbori raspisani samo za određeno područje u okviru Republike Srbije (npr. autonomna pokrajina, grad ili opština), predizborni program može emitovati samo pružalac medijske usluge čija zona pokrivanja obuhvata područje za koje su izbori raspisani, i to pružalac medijske usluge pokrajinskog nivoa pokrivanja, ako su izborni raspisani za područje odgovarajuće autonomne pokrajine, a pružalac medijske usluge regionalnog ili lokalnog nivo pokrivanja, ako su izbori raspisani za odgovarajuću opštinu ili grad.

Odredbom stava 1. ovog člana ne isključuje se pravo pružaoca medijske usluge da na opšti način informiše korisnike medijskih usluga o toku predizborne kampanje na području koje ne obuhvata njegova zona pokrivanja.

Predizborni program ne može emitovati pružalac medijske usluge koji u svom programskom elaboratu nije predvideo da će emitovati vesti i program aktuelnosti.

Zabrana iz stava 2. ovog člana ne odnosi se na emitovanje političkog oglašavanja, osim ako je reč o pružaocu medijske usluge čiji je program specijalizovan za sadržaje namenjene deci, odnosno maloletnicima.

Način emitovanja predizbornog programa

Član 4.

Predizborni program mora biti odvojen zvukom i slikom (najavna i odjavna špica) od ostatka programa.

U okviru audio-vizuelne medijske usluge predizborni program tokom celog trajanja mora biti jasno označen tekstualnim obaveštenjem (npr. predizborni program, predsednički izbori i sl.), izuzev ako je reč o političkom oglašavanju.

Predizborni program se ne sme emitovati u toku i najmanje deset minuta pre ili nakon emitovanja dečije emisije, odnosno emisije namenjene maloletnicima

Predizborni program ne sme se emitovati 48 časova pre dana održavanja izbora i na dan održavanja izbora do zatvaranja biračkih mesta.

Zabrana iz stava 4. ovog člana ne odnosi se na mogućnost pružaoca medijske usluge da u tom periodu izveštava javnost o neposrednom toku izbornog postupka (npr. objavljivanje podataka o izlaznosti, prenošenje atmosfere sa određenih biračkih mesta ili prenošenje toka sednice elektorske skupštine i sl.).

Prikriveno ili posredno preporučivanje izbornih lista ili kandidata

Član 5.

Zabranjeno je prikriveno emitovati predizborni program u vidu informativnog ili druge vrste programa.

Zabranjeno je tokom predizborne kampanje emitovati igrane, dokumentarne, zabavne ili druge slične programske sadržaje u kojima se pojavljuje funkcioner ili istaknuti predstavnik podnosioca izborne liste ili kandidat.

Zabrana iz stava 2. ovog člana ne odnosi se na programske sadržaje koji su proizvedeni najmanje jednu godinu pre nego što su izbori raspisani.

Funkcioner ili istaknuti predstavnik podnosioca izborne liste ili kandidat ne sme se tokom predizborne kampanje pojaviti u programu pružaoca medijske usluge kao voditelj, spiker, reporter ili u drugom sličnom svojstvu, bez obzira na prirodu programskog sadržaja.

Informisanje o predizbornim aktivnostima podnosilaca izbornih lista ili kandidata

Član 6.

Pružalac medijske usluge je dužan da prilikom informisanja o predizbornim aktivnostima podnosilaca izbornih lista i kandidata obezbedi njihovu zastupljenost u programu bez diskriminacije.

Informisanje iz stava 1. ovog člana mora biti istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno, te se na njega primenjuju odredba člana 47. stav 1. tačka 1) Zakona o elektronskim medijima („Službeni glasnik RS“, br. 83/14) i odredbe podzakonskog akta kojim se bliže uređuje ispunjavanje obaveza pružalaca medijskih usluga u vezi sa poštovanjem prava na istinito, potpuno i blagovremeno informisanje.

Informisanje o toku i rezultatima izbora

Član 7.

Pružalac medijske usluge može podatke o toku i rezultatima izbora označiti kao zvanične samo ako su oni saopšteni od strane nadležnog organa javne vlasti, dok podaci saopšteni od strane nekog drugog lica moraju biti označeni kao nezvanični.

Pružalac medijske usluge ne može objaviti rezultate istraživanja javnog mnjenja povodom raspisanih izbora u udarnom terminu emisije vesti (npr. naslovi, „hedovi“, vest dana, prva ili najvažnija vest i sl.).

Na objavljivanje rezultata istraživanja javnog mnjenja povodom raspisanih izbora primenjuju se odredbe podzakonskog akta kojim se bliže uređuje ispunjavanje obaveza pružalaca medijskih usluga u vezi sa poštovanjem prava na istinito, potpuno i blagovremeno informisanje.

Predstavljanje izbornih lista i kandidata

Član 8.

Javna medijska ustanova „Radio-televizija Srbije“ i Javna medijska ustanova „Radio-televizija Vojvodine“ dužne su da u svom programu ravnomerno i bez diskriminacije, pod istim programskim i tehničkim uslovima, predstavljaju sve izborne liste i kandidate, pridržavajući se sporazuma koji su zaključile u skladu sa članom 51. Zakona o izboru narodnih poslanika

(„Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 35/00, 69/02, 57/03, 72/03, 75/03, 18/04, 85/05, 101/05, 104/09, 28/11, 36/11).

Ako komercijalni pružalac medijske usluge ili pružalac medijske usluge civilnog sektora predstavlja izborne liste ili kandidate, dužan je da to čini u skladu sa sporazumom iz stava 1. ovog člana.

Političko oglašavanje tokom predizborne kampanje

Član 10.

Pružalac medijske usluge dužan je da emituje političke oglasne poruke svih zainteresovanih podnosilaca izbornih lista i kandidata pod jednakim programskim, tehničkim i finansijskim uslovima.

Ako je više podnosilaca izbornih lista ili kandidata zainteresovano za emitovanje svojih političkih oglasnih poruka u programu, a ne postoje tehnički uslovi da se njihovi interesi zadovolje u celosti, pružalac medijske usluge je dužan da vreme namenjeno političkom oglašavanju raspodeli na podnosiocima izbornih lista ili kandidate srazmerno njihovoj iskazanoj zainteresovanosti.

Ako podnosilac izborne liste ili kandidat zakupi termin u programu pružaoca medijske usluge, sadržaj emitovan u tom periodu smatraće se političkom oglasnom porukom.

Na sadržaj političke oglasne poruke primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje oblast oglašavanja (...) i odredbe podzakonskog akta kojim se bliže uređuju obaveze pružalaca medijskih usluga u vezi sa sadržajem audio-vizuelnih komercijalnih komunikacija.

Na način emitovanja političke oglasne poruke primenjuju se (...) odredbe podzakonskog akta kojim se bliže uređuju obaveze pružalaca medijskih usluga u vezi sa televizijskim oglašavanjem i televizijskom prodajom.

U smislu stava 5. ovog člana, najavna i odjavna špica bloka političkih oglasnih poruka mora sadržati tekstualno obaveštenje u televizijskom programu, odnosno zvučno obaveštenje u radijskom programu, na osnovu koga se jasno može zaključiti da je reč o političkom oglašavanju (npr. politički marketing, izborni marketing, političke reklame).

U smislu stava 5. ovog člana, političke oglasne poruke ne mogu biti emitovane zajedno, odnosno u istom bloku sa oglasnim porukama koje nemaju političku prirodu.

II ZAKON O ELEKTRONSKIM MEDIJIMA

Opšte obaveze pružalaca medijske usluge u odnosu na programske sadržaje

Član 47

Pružalac medijske usluge, u odnosu na svoj programski sadržaj, u skladu sa svojom programskom koncepcijom, dužan je da:

1) obezbedi slobodno, istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno informisanje;

- 2) prenese saopštenja organa javne vlasti hitne prirode koja se odnose na ugroženost života, zdravlja, bezbednosti ili imovine;
- 3) doprinese podizanju opšteg kulturnog i obrazovnog nivoa građana;
- 4) ne pruža programske sadržaje koji ističu i podržavaju narkomaniju, nasilje, kriminalno ili drugo nedozvoljeno ponašanje, kao i sadržaje koji zloupotrebljavaju lakovernost gledalaca i slušalaca;
- 5) poštuje zabranu političkog oglašavanja van predizborne kampanje, a u toku predizborne kampanje da registrovanim političkim strankama, koalicijama i kandidatima obezbedi zastupljenost bez diskriminacije.

III ZAKON O JAVNIM MEDIJSKIM SERVISIMA

Član 7

Javni interes, u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast javnog informisanja, koji javni medijski servis ostvaruje kroz svoje programske sadržaje, je:

- 1) istinito, blagovremeno, potpuno, nepristrasno i profesionalno informisanje građana i omogućavanje slobodnog formiranja i izražavanja mišljenja slušalaca i gledalaca na teritoriji Republike Srbije, autonomne pokrajine i lokalne samouprave;
- 2) poštovanje i predstavljanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, demokratskih vrednosti i institucija i unapređivanje kulture javnog dijaloga;
- 3) poštovanje privatnosti, dostojanstva, ugleda, časti i drugih osnovnih prava i sloboda čoveka;
- 4) poštovanje i podsticanje pluralizma političkih, verskih i drugih ideja i omogućavanje javnosti da bude upoznata sa tim idejama, ne služeći interesima pojedinih političkih stranaka i verskih zajednica, kao ni bilo kom drugom pojedinačnom političkom, ekonomskom, verskom i sličnom stanovištu ili interesu;
- (...)
- 7) nepristrasno obrađivanje političkih, istorijskih, privrednih, socijalnih, zdravstvenih, kulturnih, obrazovnih, naučnih, ekoloških i drugih pitanja, omogućavajući ravnopravno sučeljavanje različitih stanovišta;
- 8) besplatno i jednako predstavljanje političkih stranaka, koalicija i kandidata koji imaju potvrđene izborne liste za republičke, pokrajinske ili lokalne izbore, u vreme predizborne kampanje.

IV ZAKON O IZBORU PREDSEDNIKA REPUBLIKE

Član 8

U pitanjima koja ovim zakonom nisu posebno uređena shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje izbor i prestanak mandata narodnih poslanika.

NAPOMENA: Ovaj član u pogledu pravila predstavljanja u medijima direktno upućuje na Zakon o izboru narodnih poslanika.

V ZAKON O IZBORIMA NARODNIH POSLANIKA

Predstavljanje podnosilaca izbornih lista i kandidata sa izbornih lista

Član 48

Podnosioci izbornih lista imaju pravo da u javnim glasilima obaveštavaju građane o programima i aktivnostima, kao i o predloženim kandidatima, u skladu sa odredbama ovog zakona.

Član 49

Organizacije koje emituju radio i televizijski program, čiji je osnivač Republika Srbija, obavezne su da od dana raspisivanja izbora, u okviru političko-informativnog programa čija su čujnost i vidljivost obezbeđene na celoj teritoriji Republike, obezbede predstavljanje podnosilaca izbornih lista i kandidata sa izbornih lista, kao i iznošenje i obrazlaganje izbornog programa podnosilaca tih lista, u skladu sa ovim zakonom.

Organizacijama iz stava 1. ovog člana nije dozvoljeno da, pod bilo kojim uslovima, omoguće predstavljanje kandidata i iznošenje i obrazlaganje programa podnosilaca izbornih lista u komercijalnom, zabavnom ili drugom programu.

Član 50

Urednici i voditelji političko-informativnih i specijalizovanih emisija organizacija iz člana 49. ovog zakona obavezni su da u toku izborne kampanje nezavisno i objektivno predstavljaju sve kandidate, a voditelji emisija moraju imati nepristrasan odnos prema svim zastupljenim političkim, socijalnim i etničko-kulturnim programima političkih stranaka čiji se kandidati predstavljaju.

U skladu sa odredbom stava 1. ovog člana a na osnovu člana 5. stav 2. ovog zakona, organizuju se emisije kojima se obezbeđuje javno sučeljavanje izbornih programa podnosilaca izbornih lista i kandidata sa tih lista.

Član 51

Po dva predstavnika Javnog preduzeća koje emituje radio i televizijski program a čiji je osnivač Republika Srbija, Vlade Republike Srbije i političkih stranaka koje imaju poslanike u Narodnoj skupštini Republike Srbije, sporazumom utvrđuju broj i trajanje emisija za predstavljanje političkih stranaka, političkih organizacija odnosno grupa građana koje nameravaju da učestvuju na izborima.

Sporazum iz stava 1. ovog člana zaključuje se najdocnije pet dana od dana donošenja odluke o raspisivanju izbora i bez odlaganja javno objavljuje.

Sredstva javnog obaveštavanja iz stava 1. ovog člana, uz učešće predstavnika osnivača i podnosilaca izbornih lista, utvrđuju bliža pravila za predstavljanje podnosilaca izbornih lista, izbornih programa i kandidata sa izbornih lista.

VI ZAKON O JAVNOM INFORMISANJU I MEDIJIMA

Rok za objavljivanje odgovora

Član 87

Odgovorni urednik dužan je da odgovor objavi bez odlaganja, a najkasnije u drugom narednom broju dnevnih novina, odnosno u drugoj narednoj dnevnoj emisiji od prispeća odgovora.

Odgovor na informaciju koja se odnosi na učesnika u predizbornoj kampanji, objavljuje se u prvom narednom broju, odnosno u prvoj narednoj emisiji od prispeća odgovora.

Rok za tužbu zbog neobjavljivanja odgovora

Član 88

Ako odgovorni urednik ne objavi odgovor, tužba zbog neobjavljivanja odgovora podnosi se u roku od 30 dana od dana isteka roka za objavljivanje iz člana 87. ovog zakona.

Rok za objavljivanje odgovora na osnovu presude

Član 89

Ako usvoji tužbeni zahtev za objavljivanje odgovora, sud nalaže odgovornom uredniku da objavi odgovor bez odlaganja, a najkasnije u drugom narednom broju dnevnih novina, odnosno u drugoj narednoj dnevnoj emisiji od prispeća presude da se odgovor objavi.

Ako se informacija na koju se odgovara odnosi na učesnika u predizbornoj kampanji, odgovor se objavljuje u prvom narednom broju, odnosno prvoj narednoj emisiji od prispeća presude da se odgovor objavi.

Rok za tužbu za objavljivanje ispravke

Član 90

Tužba za objavljivanje ispravke podnosi se u roku od 90 dana od dana objavljivanja informacije.

Rok za objavljivanje ispravke

Član 91

Odgovorni urednik dužan je da ispravku objavi bez odlaganja, a najkasnije u drugom narednom broju dnevnih novina, odnosno u drugoj narednoj dnevnoj emisiji od prispeća presude da se objavi ispravka.

Ako se informacija koja se ispravlja odnosi na učesnika u predizbornoj kampanji, ispravka se objavljuje u prvom narednom broju, odnosno prvoj narednoj emisiji od prispeća presude da se objavi ispravka.

VII ZAKON O OGLAŠAVANJU

Član 3

Odredbe ovog zakona primenjuju se na oglašavanje bez obzira na način i sredstvo kojim se vrši.

Odredbe ovog zakona primenjuju se i na aktivnosti koje nemaju svojstvo oglašavanja u smislu člana 2. stav 1. tačka 1) ovog zakona, kao što su:

- 1) objavljivanje poruka lične prirode, odnosno drugi oglasi fizičkih lica koji nisu vezani za njihovu poslovnu niti profesionalnu delatnost;
- 2) javno obaveštavanje koje vrše državni organi, odnosno drugi nosioci javnih vlasti, u sklopu ostvarivanja poslova iz svog delokruga (npr. javni pozivi, javno oglašavanje za prodaju rashodovanog naoružanja i vojne opreme, obaveštenja, javne kampanje i sl.), u skladu sa zakonom koji uređuje oblast javnog obaveštavanja i drugih vidova aktivnosti koje, u cilju promovisanja i predstavljanja svojih programa, projekata, akcija, radova i sl. vrše Republika Srbija, Autonomna pokrajina, jedinice lokalne samouprave, kao i ustanove i druga pravna lica koja su u pretežnom delu u državnoj svojini ili koja se u celini ili pretežnim delom finansiraju iz javnih prihoda;
- 3) izborne kampanje i druge promotivne aktivnosti političkih organizacija, koje se vrše u skladu sa propisima koji uređuju izbore, kao i propisima koji uređuju elektronske medije;
- 4) javno obaveštavanje koje vrše udruženja, sindikati, i druga pravna lica, u sklopu delatnosti koja se ne odnosi na prodaju robe i usluga uključujući aktivnosti, prodaju nepokretnosti, kao i prenos prava i obaveza;
- 5) informisanje javnosti o aktivnostima društveno odgovornog ponašanja, osim ako se u toj aktivnosti stiču elementi sponzorstva u smislu ovog zakona.

Zabrana podsticanja diskriminacije

Član 8

Zabranjeno je da oglasna poruka, neposredno ili posredno, podstiče diskriminaciju po bilo kom osnovu, a posebno po osnovu uverenja, nacionalne, etničke, verske, rodne ili rasne pripadnosti, političkog, seksualnog ili drugog opredeljenja, društvenog porekla, imovinskog stanja, kulture, jezika, starosti, ili psihičkog ili fizičkog invaliditeta.

